

Pyhäjoen kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma

Sivistyslautakunta 27.3.2024

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus.

Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Esiopetus on kokopäiväpedagogiikkaa. Koko esikoulupäivä koostuu erillisistä toisiinsa sitoutuvista oppimistilanteista. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

1.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen

aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille tarjotaan jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty täysipainoinen, maksuton ateria ohjatussa ruokailutilanteessa. Pyhäjoella esiopetuskielenä on suomi. Kunnan kaikilla esiopetusyksiköillä on yhteinen esiopetussuunnitelma ja se löytyy Pyhäjoen kunnan nettisivuilta. Esiopetussuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan yhteistyössä erityisopettajien, varhaiskasvatuksen, oppilashuollon sekä esiopetusyksiköiden henkilöstön kanssa.

2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Lapsen kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä opetus- ja muun henkilöstön sekä huoltajien kanssa.

Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyYTEEN, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen

järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.1 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen, ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitoutumatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.2 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset

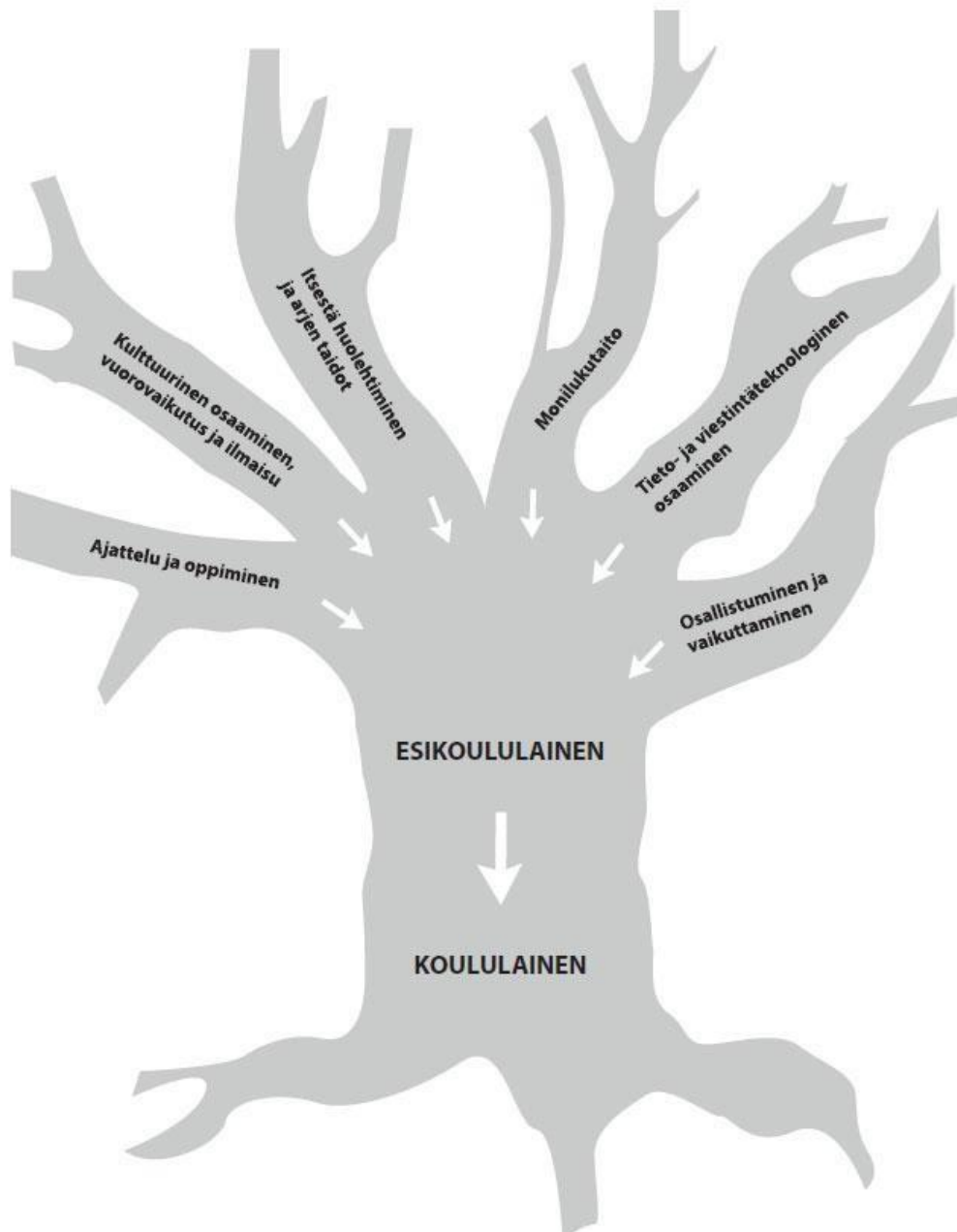
tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle, Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

3 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

3.1 Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

3.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

3.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

3.4. Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia.

3.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

3.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa

kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

4 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Ympäröivä maaseutu, joki ja meri antavat leimansa Pyhäjoen kunnalle. Eläminen on vaatinut ahkeruutta ja yritteliäisyyttä, oman ja toisen työn arvostamista, kunnioittavaa ja hyväksyvää suhtautumista uusiin ajatuksiin, ihmisiin ja ilmiöihin sekä sopeutuvuutta. Tältä kotiseudun kulttuurin arvostamisen pohjalta lähtevä Pyhäjoen kunnan koulutoimen toimintakulttuuri painottaa erityisesti työntekoa ja vastuullisuutta. Esikoulu pohjaa samoihin arvoihin, huomioiden vielä enemmän leikin ja lapsilähtöisemmän opetus- ja toimintatavan. Yhteinen toimintakulttuuri antaa suoran jatkumon lasten siirtyessä esikoulusta kouluun.

Toimintakulttuuri on tapa toimia esiopetusyhteisössä. Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

4.1 Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

4.2 Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta.

4.3. Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä

kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja.

4.4. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lasten ideat ja tuotokset näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

4.5. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheessa

Yhteistyön tavoitteena on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan.

Yhteistyössä huoltajien kanssa lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasaarvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliväyläjä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen

toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esim. lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta.

Siirtyminen esiopetuksesta kouluun on lapsille tärkeä elämänvaihe. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai kouluasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä.

5 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

5.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan. Opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

5.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Opettaja ohjaa lapsia esimerkiksi pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

5.3 Lapsen kehityksen arviointi ja tiedon siirto esikouluvuoden aikana

Esikoululaiset

syyskuu

Tarvittaessa tiedonsiirtokeskustelut lapsen omien terapeuttien ja muiden asiantuntijoiden kanssa

Esiopetuskysely kotiin ja keskustelut vanhempien kanssa kyselyjen pohjalta tarvittaessa.

lokakuu

Erityisopettajan seulontatehtävät ja tavoitekeskustelut vanhempien kanssa . Oppimisen tuen jatkotoimenpiteiden suunnittelu- ja toteutus.

helmikuu

Kouluvalmiustutkimukset tarpeen mukaan.

huhtikuu

Siirtopalaveri tulevan luokanopettajan, vanhempien ja tarvittaessa erityisopettajan kanssa.

toukokuu

Kouluun tutustuminen.

Tulevat esikoululaiset

helmikuu

Tulevien esikoululaisten ilmoittautuminen koulutoimistoon.

toukokuu

Tiedonsiirtopalaverit terveydenhoitajan ja lapsen aikaisemman hoitopaikan henkilöstön kanssa.

Varmistetaan etenkin varhaiskasvatuksessa tehostettua tai erityistä tukea saaneiden lasten tuen jatkumo esikouluun siirryttäessä.

Esikouluun tutustuminen

6 Esiopetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi nousevat yksittäisten sisältöjen yläpuolelle. Ainekset opetukseen saadaan lapsen elämänpiiristä sekä lapsen maailmankuvaa laajentavista ja jäsentävistä sisällöistä. Opetuksessa korostuu aikuisten ja lasten vuorovaikutus. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa omaan tahtiinsa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

6.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvaansa. Esiopetuksessa tuemme lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunneelämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat. Lasta rohkaistetaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissakin. Opetuksessa hyödynnämme myös tietotekniikkaa.

Kuunteleminen

- lapsi oppii kuuntelemaan ryhmässä toisten lasten ja aikuisten puhetta/ oppii kuuntelemaan ohjeita
- keskusteluun osallistuminen ja oman vuoron odottaminen
- lapsella on mahdollisuus nauttia kuulemistaan saduista, kertomuksista, runoista, loruista, kertovasta tietotekstistä
- kuuloerottelu (äänteet, tavut, sanat)
- lasta autetaan ymmärtämään kielikuvia

Puheilmaisu

- laajennetaan käsite- ja sanavarastoa, nimeäminen ja luokittelu
- autetaan lausumaan äänteet oikein (r,s,k,jne)/ yksilöllinen tuki
- lapsi oppii kertomaan tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan

- rohkaistaan kysymysten, havaintojen ja päätelmien tekoon suullisesti
- lukuleikit, rooli- ja mielikuvitusleikit
- draama

Lukeminen

- rohkaistaan havainnoimaan ja tutkimaan suullisen ja kirjoitetun kielen yhteyttä; äänteitä, kirjaimia, sanoja, lauseita jne./ sanojen visuaalinen vertailu
- yhdistetään leikkeihin kirjoitettua kieltä
- annetaan lyhyitä ohjeita kirjoitettuna
- yhteistyö kirjaston kanssa/ lainaaminen, kirjavinkkaus

Kirjoittaminen

- suuraakkoset
- tuetaan lapsen spontaania kirjoittamista
- kuvioiden, kirjainten ja sanojen mallista kirjoittaminen
- Tieto- ja viestintätaitojen opettelu
- tutustutaan iPadin avulla erilaisiin oppimispeliin
- lapsi oppii suhtautumaan viestimiin kriittisesti ja totuudenmukaisesti

6.2 Matematiikka

Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla avarretaan mahdollisimman havainnollisesti lapsen käsitystä matematiikasta. Tavoitteenamme on, että lapsi kokisi matematiikan oppimisen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi sekä myös kokisi sen merkitykselliseksi ja mielekkääksi.

Lukukäsite ja laskutoimitukset

- lukumäärä (0 – 12), puhutun lukusanan ja kirjoitetun numeromerkin vastaavuuden ymmärtäminen
- lukujonotaitojen kehittyminen; lapsi kykenee liikkumaan lukujonossa 0 – 12 eteen ja taaksepäin ja aloittamaan laskemisen mistä tahansa luvusta lähtien
- vertailemalla ja ryhmittelemällä lukumääriä lapsi oppii kokoamaan ja hajottamaan lukuja
- ymmärtämään lukumäärän lisäämisen ja vähentämisen periaatteen sekä lukumäärän pysyvyyden

Luokittelu ja vertaaminen

- luokittelua yhden tai useamman ominaisuuden perusteella ja luokitteluperusteen ilmaiseminen
- vertaamista ja järjestykseen asettamista

Geometria

- lapsi oppii tunnistamaan ja erottamaan toisistaan tavalliset ja yksinkertaiset geometriset kappaleet ja muodot
- kolmiulotteisuus rakenteluleikeissä

Mittaaminen

- mittaaminen pituuden, massan ja tilavuuden suhteen

Aikakäsitteet

- vuodenajat, vuorokaudenajat, viikonpäivät, päivittäinen ajantaju (eilen, tänään, huomenna) □
tutustutaan kellonaikoihin (tasatunnit)

Leikin yhteydessä tutustutaan rahaan. Matemaattista ajattelua kehittäviä ja ongelmanratkaisua vaativia tehtäviä voi sisällyttää kaikkeen matemaattiseen toimintaan. Tärkeää on positiivinen ilmapiiri, kokeiluihin rohkaiseminen sekä lasten ohjaaminen kuvaamaan omin sanoin ajatteluaan ja toimintaansa.

6.3 Etiikka ja elämäkatsomus

Esiopetuksen eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettisessä kasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen itsetunnon kehittymistä ja laajennetaan sitä ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatus liitetään esiopetuksen käytännön tilanteisiin ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen sekä mm. roolileikkien ja kirjojen avulla.

Tavoitteena on saada lapset itse pohtimaan etiikkaan liittyviä asioita sekä arkipäivän tilanteita ja kehittää näin lasten omaa eettistä ajattelua. Lapsille annetaan mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Kunnioitamme perheen ja lapsen uskonnonvapautta. Uskontokasvatuksen keskeisenä tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin. Pyhäjoella uskontokasvatuksesta vastaavat pääosin seurakunnan lastenohjaajat pitämällä ryhmissämme hartaushetken kahdesti kuukaudessa.

6.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä sekä erilaisia ihmisiä ja kulttuureja. Lapsi oppii huomioimaan luonnon monimuotoisuuden sekä ympäristön kauneuden ja viihtyisyyden. Lapsi oppii toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Lapsen tulisi kokea elinympäristönsä turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Ympäristöä tutkitaan yhdessä, mutta jokainen lapsi saa olla aktiivinen toimija ja häntä rohkaistaan etsimään tietoa ympäröivästä maailmasta. Havaintojensa avulla lasta ohjataan vertailemaan,

luokittelemaan ja kuvailemaan erilaisia asioita. Havaintojensa pohjalta lapsi oppii myös muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä sekä löytämään syy- ja seuraussuhteita. Lapsen kanssa opetellaan asioita, jotka liittyvät läheisesti hänen omaan elämänpäiriinsä. Hyviksi todettuja tapoja ovat esim. retket lähialueille, vierailut erilaisiin kohteisiin, metsäretket sekä leikit lähiluonnossa.

6.5 Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä, ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta ohjataan

- omasta terveydestä huolehtimiseen
- päivittäisestä hygieniasta huolehtimiseen
- terveellisiin ruokailutottumuksiin
- hyviin käytöstapoihin
- työn, levon ja virkistyksen tasapainon löytämiseen

6.6. Fyysinen ja motorinen kehitys

Lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle on välttämätöntä päivittäinen monipuolinen liikunta. Pyhäjoella esikoululaiset tutustuvat ja harjoittavat eri liikuntalajeja vuodenaikojen mukaan. Arkipäiväisen toiminnan, ohjatun liikunnan sekä omaehtoisen liikunnallisen toiminnan ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen

- fyysistä ja motorista kuntoa
- motorisia perustaitoja
- hienomotoriikkaa
- kädentaitoja
- silmän ja käden yhteistyötä
- yhteistoiminnallisuutta

7.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta.

Jokaisella lapsella on oikeus oikea-aikaiseen ja riittävään kasvun ja oppimisen tukeen. Pyhäjoella keskeisenä toimintaperiaatteena kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä on kunnioittava ja avoin vuorovaikutus kotien kanssa. Huoltajia kuullaan tuen tarvetta arvioitaessa. Esiopetusyksiköllä on kuitenkin velvollisuus järjestää lapselle riittävä tuki vanhempien mahdollisesta eriävästä mielipiteestä huolimatta.

6.6 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Lasta kannustetaan ja ohjataan laulamaan ja soittamaan sekä osallistumaan erilaisiin musiikkileikkeihin ja -esityksiin arjessa ja juhlassa. Lapsia ohjataan ja kannustetaan ilmaisemaan itseään tekemällä kuvia ja askartelemalla erilaisilla materiaaleilla ja työtavoilla sekä draamaharjoituksilla liikkumalla. Näin lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisuus harjaantuvat. Samalla opastetaan pitkäjänteiseen työhön ja oman sekä muiden työn arvostukseen. Lasten taidonnäytteitä asetetaan esille erilaisiin näyttelyihin ja tiloihin.

Esikouluikäisille järjestetään kunnassamme mahdollisuuksia erilaisiin taidekokemuksiin. Vuosittain kunnassamme esiintyy useita eri alan taiteilijoita (musiikki, teatteri, draama, sirkus). Lapsille pyritään järjestämään ainakin kerran lukuvuodessa retki lähiseudun teatteriin tai muu virkistysretki. Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön eettisiä ja kulttuurisia arvoja.

7 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä . Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Jos lapselle on tehty tehostetun tai erityisen tuen päätös varhaiskasvatuksessa, tuki jatkuu automaattisesti esikoulussa ja mahdollisessa täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Tiedot kirjataan yhteistyössä suoraan oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin. Esikouluvuoden tuen tarvetta tarkastellaan ja pedagogisia asiakirjoja päivitetään tarpeen mukaan pitkin vuotta. Ennen esikoulun päättymistä oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan arvio tukitoimien toimivuudesta ja niiden tarpeesta kouluun siirryttäessä.

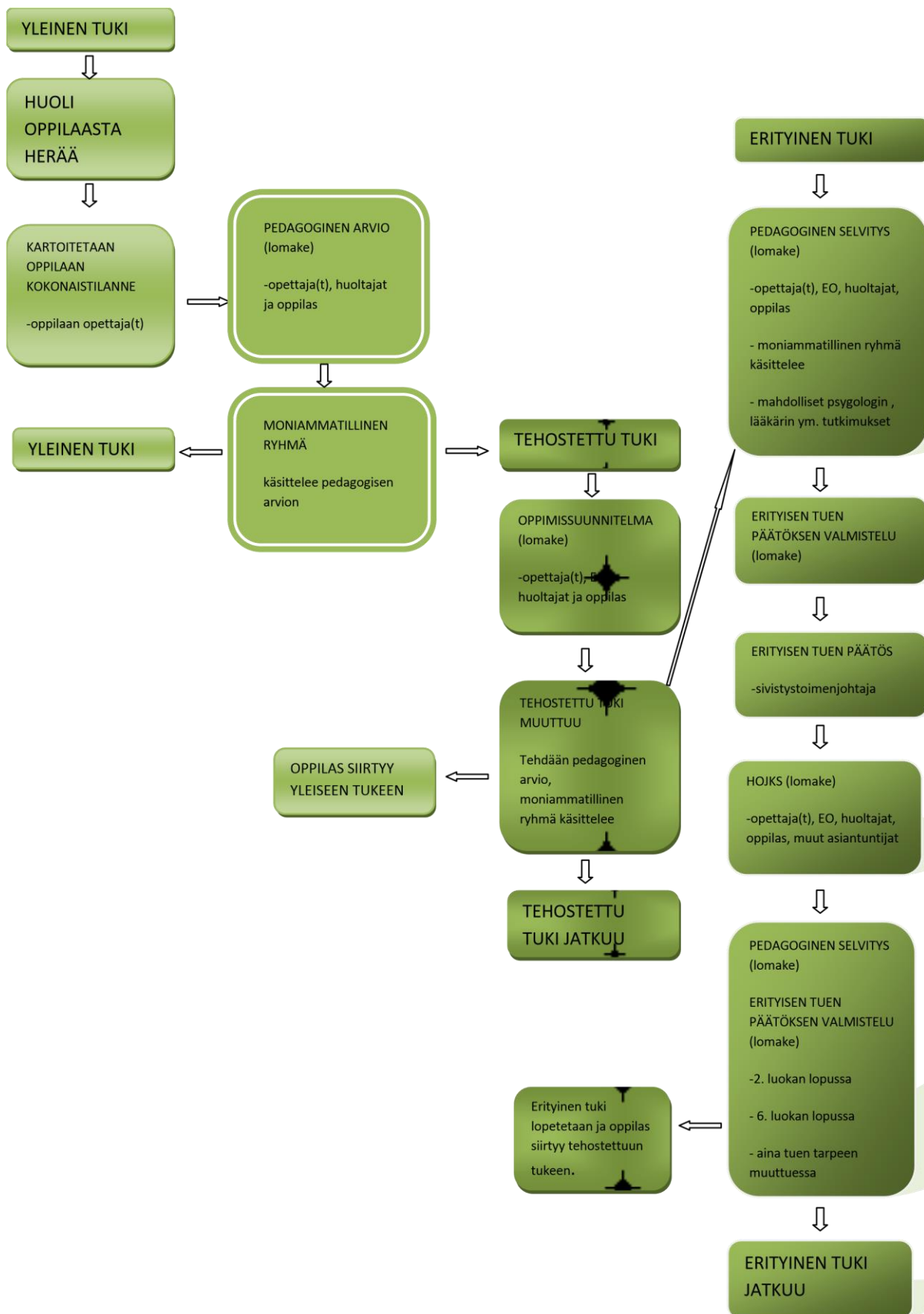
Mikäli tuen tarvetta ilmenee lapsella, jolla ei ole aiempaa tehostetun tai erityisen tuen päätöstä varhaiskasvatuksesta, tehdään esikoulussa pedagoginen arvio tuen tarpeen kartoittamiseksi ja mahdollisesti päätös tehostetusta tuesta. Jos lapsi osallistuu myös täydentävään varhaiskasvatukseen, tämä arvio koskee myös sitä. Täydentävän varhaiskasvatuksen osalta voidaan tarvittaessa tehdä erikseen tehostetun tuen hallintopäätös.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Kasvun ja oppimisen vaikeuksia vähennetään laadukkaalla esiopetuksella ja ennaltaehkäisevällä työllä. Tukea annetaan heti, kun tuen tarve havaitaan. Keinoina varhaisen tuen tarpeen tunnistamisessa ovat jatkuva havainnointi, opettajien suorittamat seulontatestit ja yhteistyö kotien kanssa sekä tarvittaessa moniammatillinen yhteistyö. Varhaisen tuen toteutuminen varmistetaan Pyhäjoella antamalla tukea esikoulusta lähtien ensisijaisesti omassa ryhmässä erilaisten, joustavien pedagogisten ratkaisujen avulla. Mikäli oppilaan etu tuen antamiseksi edellyttää lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään, ohjautuminen tapahtuu huoltajien, esiopetusyksikön ja moniammatillisten toimijoiden yhteistyönä.

Kuvio tuen eri vaiheessa käytössä olevista tukimuodoista

7.3 Yleinen tuki

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Pyhäjoella yleinen tuki on lähtökohtaisesti ensimmäinen keino tukea lasta heti tuen tarpeen ilmetessä. Sen käyttäminen ei edellytä tutkimuksia tai päätöksiä. Tuki järjestetään käyttämällä tarvittavia yleisen tuen tukimuotoja. Pääsääntöisesti yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa esiopetusyksikössä, osa-aikaisena erityisopetuksena tai muuten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Opetuksen käytännön järjestämisestä sopivat lasta opettavat opettajat.

Yleisessä tuessa tarvittava yhteistyö eri toimijoiden kesken on lasta opettavien opettajien vastuulla. Työnjaosta sovitaan tapauskohtaisesti yhteistyössä huoltajien, opettajien ja mahdollisten muiden toimijoiden kesken.

Yleisen tuen aikana tehdään tarpeen mukaan yhteistyötä kotien kanssa. Käytetyistä tukimuodoista voidaan keskustella vanhempien kanssa. Yleisessä tuessa olevalle lapselle voidaan tehdä myös oppimissuunnitelma tarvittaessa. Oppimissuunnitelma tehdään yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa muiden tahojen kanssa.

7.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti[3]. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Mikäli lapsi tarvitsee oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja, on hänelle annettava tehostettua tukea. Tehostettu tuki ja annettavat tukimuodot perustuvat lapselle laadittuun pedagogiseen arvioon. Tehostettua tukea saavalle lapselle laaditaan kirjallinen oppimissuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa muiden tahojen kanssa.

Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaavat kaikki lasta opettavat opettajat siinä laajuudessa kuin katsotaan tarpeelliseksi, kuitenkin niin, että lapsen oma esikoulunopettaja on aina mukana suunnitelman teossa. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Tehostettua tukea annetaan lapselle niin pitkään ja sen laajuisena kuin lapsi sitä tarvitsee. Tehostettu tuki on yleistä tukea vahvempaa ja pitkäjänteisempää.

Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin. Tehostetun tuen aikana käytössä ovat kaikki muut esiopetuksen tukimuodot erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta lukuun ottamatta. Tuki voidaan järjestää lapsen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Annettava tuki kirjataan aina oppimissuunnitelmaan ja huoltajan kanssa tehdään yhteistyötä. Kasvua ja oppimista seurataan säännöllisesti. Mikäli tuen tarve muuttuu tai annettu tuki ei ole riittävää, päivitetään oppimissuunnitelma tilannetta vastaavaksi.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea □ arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa[4]. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Pyhäjoella pedagoginen arvio laaditaan sähköisessä muodossa. Lapsen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita

asiantuntijoita. Lapselle mahdollisesti aiemmin laadittuja yleisen tuen oppimissuunnitelmia ja huoltajan luvalla myös lapsella mahdollisesti olevaa kuntoutussuunnitelmaa tai muita suunnitelmia voidaan hyödyntää pedagogisen arvion laadinnassa.

Pedagoginen arvio käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa ja päätetään, onko tehostetulle tuelle tarvetta vai pysytäänkö yleisen tuen piirissä. Jos päätetään siirtyä tehostettuun tukeen, lapsen opettaja tai opettajat yhdessä laativat tehostetun tuen oppimissuunnitelman. Tuki voidaan aloittaa heti päätöksen jälkeen. Mikäli tehostetulle tuelle ei enää ole tarvetta, lapsen opettaja tai opettajat yhdessä laativat uuden pedagogisen arvion, joka käsitellään moniammatillisesti. Pedagogisen arvion käsittelyä koskevat tiedot merkitään pedagogisen arvion lomakkeeseen. Tällaisia tietoja ovat päätös, päiväys ja asian käsittelyyn osallistuneet henkilöt.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat

- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Tehostetun tuen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Siinä kuvataan kasvun ja oppimisen tavoitteet, tarvittavat opetusjärjestelyt sekä lapsen tarvitsema tuki ja ohjaus. Pedagoginen arvio ja tehostetun tuen oppimissuunnitelma laaditaan huoltajan kanssa yhteistyössä, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaavat lapsen opettaja tai opettajat yhdessä ja laadinnassa voi olla mukana myös muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan huoltajan luvalla hyödyntää pedagogisen arvion tai oppimissuunnitelman teossa. Pedagogisessa arviossa ja tehostetun tuen oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia eikä yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluvia asioita.

Tehostetun tuen järjestämisestä vastaavat lapsen opettaja tai opettajat sekä muu henkilökunta yhteistyössä. Tukimuodoista ja opetuksen järjestämisestä sovitaan huoltajien kanssa ja ne kuvataan lapsen oppimissuunnitelmassa.

Tehostetun tuen oppimissuunnitelma tarkistetaan ja arvioidaan vähintään kerran lukuvuodessa yhteistyössä huoltajan kanssa, mikäli tälle ei ole ilmeistä estettä. Samassa yhteydessä arvioidaan tuen vaikutusta ja sitä, onko tukeen tarvetta tehdä muutoksia. Mikäli tehostetun tuen tarvetta ei enää ole, lapsen opettaja tai opettajat vastaavat uuden pedagogisen arvion laadinnasta. Mikäli lapsi tarvitsee vahvempaa tukea, lapsen opettaja tai opettajat yhdessä laativat pedagogisen selvityksen.

7.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Erityistä tukea saavalle lapselle annettavan erityisopetuksen ja muun lapsen tarvitseman perusopetuslain mukaan annettavan tuen käytännön järjestelyt kuvataan hänelle laadittavassa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS). HOJKSissa kuvataan, järjestetäänkö erityinen tuki yleisen vai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Siinä kuvataan myös opiskeleeko oppilas oppiaineittain vai toiminta-alueittain.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä lapsesta tehdään pedagoginen selvitys, jota varten hankitaan.

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella tehdään arvio lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista

- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea □ arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Kirjallisen pedagogisen selvityksen laativat apsen opettaja tai opettajat yhdessä yhteistyössä huoltajan kanssa. Tarvittaessa selvityksen laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita.

Lapselle mahdollisesti aiemmin laadittuja pedagogista arviota ja tehostetun tuen oppimissuunnitelmia hyödynnetään pedagogisen selvityksen laadinnassa. Erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee pedagogisen selvityksen lisäksi tarvittaessa hankkia muita lausuntoja kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Huoltajan luvalla voidaan hyödyntää myös lapsella mahdollisesti olevaa kuntoutussuunnitelmaa tai muita suunnitelmia.

Pedagoginen selvitys käsitellään moniammatillisesti ja moniammatillinen ryhmä antaa lausuntonsa erityisen tuen tarpeesta.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi tehdään kirjallinen päätös Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä

päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän tulee kuulla lapsen huoltajaa tai laillista edustajaa. Erityisen tuen päätöstä valmisteltaessa täytetään lomake, johon kirjataan lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset avustaja- ja tulkitsemispalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa opetuksen poikkeava järjestäminen. Huoltajien kuuleminen kirjataan samaan lomakkeeseen.

Erityisen tuen päätöksen tekee sivistystoimenjohtaja. Päätös tulee tehdä hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen pääasiallinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa opetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava, perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös tehdään yleensä, jos on todettu, että lapsi tarvitsee vahvempaa tukea. Se voidaan kuitenkin tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, mikäli psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, ettei lapsen opetusta vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen, tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan muutenkin aina tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten lapselle laaditaan uusi pedagoginen selvitys. Erityisen tuen tarpeen jatkumisesta tehdään uusi erityisen tuen päätös. Mikäli erityiselle tuelle ei ole enää tarvetta, tuen lopettamisesta tehdään päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Lapsen opettaja tai opettajat yhdessä vastaavat tehostetun tuen oppimissuunnitelman laatimisesta.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKS:n tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKS:n tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pyhäjoella HOJKS:n laativat lapsen opettaja tai opettajat yhteistyössä. HOJKS laaditaan huoltajan kanssa yhteistyössä, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittaessa HOJKS:n laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. HOJKS:n laadinnassa voidaan hyödyntää lapsen mahdollisia aiempia pedagogisia asiakirjoja kuten oppimissuunnitelmaa, pedagogista selvitystä tai aiempaa HOJKSia. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma, varhaiskasvatussuunnitelma tai muita suunnitelmia tai lausuntoja, niitä voidaan

hyödyntää huoltajan luvalla. Pedagogisessa selvityksessä ja HOJKSissa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Erityisen tuen järjestäminen kuvataan kunkin lapsen kohdalla hänen pedagogisessa selvityksessään ja HOJKSissaan. Tuen järjestämisessä ovat käytössä kaikki opetuksen tukimuodot. Tuen vaikutukset ja seuranta kuvataan lapsen HOJKSissa. Erityisen tuen järjestämisestä vastaavat lapsen opettaja tai opettajat sekä muu henkilökunta yhteistyössä. Tukimuodoista ja opetuksen järjestämisestä sovitaan huoltajien kanssa ja ne kuvataan oppilaan HOJKSissa.

Lapsen HOJKS tarkistetaan ja arvioidaan vähintään kerran lukuvuodessa yhteistyössä huoltajan kanssa, mikäli tälle ei ole ilmeistä estettä. Samassa yhteydessä arvioidaan tuen vaikutusta ja sitä, onko tukeen tarvetta tehdä muutoksia. Mikäli erityisen tuen tarvetta ei enää ole, lapsen opettaja tai opettajat vastaavat uuden pedagogisen selvityksen laadinnasta.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla: 1. Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.

2. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
3. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin [23] eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pyhäjoella päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistyslautakunta ja erityisestä tuesta sivistysjohtaja. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus järjestetään päiväkodissa, koulun esiopetusryhmässä tai pienryhmässä. Neuvola, päiväkotitoiminta, vammaispalveluohjaaja, koulu sekä muu lasta kuntouttava/tutkiva taho tekevät yhteistyötä, jotta pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat lapset saavat tuen mahdollisimman varhain.

Kun lapsella on pidennetty oppivelvollisuus, hänet kirjataan oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen alkaessa lähikouluun tulevaisuuden oppilaaksi. Päiväkodista tai esiopetusyksiköstä otetaan syyslukukauden aikana yhteyttä erityisopettajaan ja sovitaan yhteistyön aloittamisesta, tuen toteuttamisen käytänteistä ja perusopetukseen siirtymisestä. Erityisopettaja osallistuu verkostoyhteistyöhön ja konsultoi tarvittaessa HOJKSin laadinnassa ja opetuksen suunnittelussa.

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkistamisen yhteydessä. Mikäli todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Tarvittaessa oppilalle voidaan edelleen antaa erityistä tukea. Kaikissa tapauksissa yhteistyö huoltajien kanssa on tiivistä ja jatkuvaa.

Huoltaja päättää pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisen ajankohdasta (alla esitetyn määräämissä rajoissa). Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden aloitus Pyhäjoella:

- Lapsi voi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jolloin esiopetus aloitetaan päiväkodilla tai Saaren koulun pienryhmässä. Esiopetuksen toinen vuosi toteutetaan koulun esiopetusryhmässä tai Saaren koulun pienryhmässä.
- Lapsi voi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta. Silloin hän on esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen. Tällöin pidennetyn oppivelvollisuuden opetus aloitetaan koulun esiopetusryhmässä tai Saaren koulun pienryhmässä.
- Lapsi voi aloittaa myös pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin pidennetyn oppivelvollisuuden opetus aloitetaan koulun esiopetusryhmässä tai Saaren koulun pienryhmässä.

Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Peruskouluun siirryttäessä oppilas siirtyy joko yleisopetuksen opetusryhmään tai erityisopetuksen pienryhmään.

7.6 Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa.

Osa-aikaisen erityisopetuksen tarpeen arvioivat esikoulun opettaja ja erityisopettaja yhdessä. Erityisopettajat tekevät säännöllisesti seulontatestejä tuen tarpeen kartoittamiseksi. Osa-aikainen erityisopetus pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä huoltajan kanssa. Pidempiaikaisesta osa-aikaisen erityisopetuksen jaksosta asianomainen opettaja keskustelee huoltajan kanssa. Tarvittaessa erityisopettaja voi olla keskustelussa mukana. Osa-aikaista erityisopetusta antavat erityisopettajat samanaikaisopetuksena, joustavassa ryhmässä, pienryhmä- tai yksilötyöskentelynä.

Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Siirryttäessä yleisestä tuesta tehostettuun tukeen, kirjataan pedagogiseen arvioon lapsen aiemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen vaikuttavuus sekä tuen tarve jatkossa. Asianomainen opettaja kirjaa lapsen oppimissuunnitelmaan yhdessä erityisopettajan kanssa osa-aikaisen erityisopetuksen tarpeen, sen tavoitteet ja järjestämisen.

Lapsi voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana riippumatta siitä, opiskeleeko hän esiopetusryhmässä vai pienryhmässä. Lapsen aiemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve osa-aikaiseen erityisopetukseen arvioidaan osana pedagogista selvitystä. Lapsen tarvitsema osa-aikainen erityisopetus, sen tavoitteet ja sen järjestäminen voidaan kirjata mahdollisiin pedagogisiin asiakirjoihin. Osa-aikaisen erityisopetuksen suunnitteluun voivat osallistua myös muut asiantuntijat.

Erityisopettajat tekevät lapsikohtaisen puheopetuksen tarpeen arviointia esikoulussa ja tiedottavat puheopetuksen tarpeesta kotiin. Puheopetusta annetaan mahdollisuuksien mukaan esikoulussa tai puheterapiassa. Muussa kielellisen kuntoutuksen tarpeessa erityisopettaja ja esikoulun opettaja tekevät yhteistyötä. Tarvittaessa tehdään myös moniammatillista yhteistyötä riittävän tuen turvaamiseksi.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla

Pyhäjoella yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Erityistä tukea saavan lapsen palveluista ja erityisistä apuvälineistä päätetään

erityisen tuen päätöksessä. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan lapsen pedagogisissa asiakirjoissa.

8 Opiskeluhoolto

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa määritellään kunnan yleiset toimintatavat ja niiden kehittäminen ennaltaehkäisevän lastensuojelun suhteen. Esiopetuksen opiskeluhoolto sisältyy kunnan yhteiseen Opiskeluhoollon suunnitelmaan, joka päivitetään Pohteen tekemien linjausten pohjalta.

9 Voimaantulo

Tämä opetussuunnitelma tulee voimaan sivistyslautakunnan päätöksestä alkaen.